

SMÅ VÅRD- OCH OMSORGSFÖRETAG

Betydelsefulla för välfärden

INNEHÅLL

---

3. SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

6. INLEDNING OCH BAKGRUND

9. SMÅFÖRETAGEN INOM VÅRD OCH OMSORG HAR STOR BETYDELSE – MEN KONCENTRATIONEN I SEKTORN ÖKAR

11. STARK SYSSELSÄTTNINGSTILLVÄXT I PRIVATA VÅRD- OCH OMSORGSFÖRETAG

14. STARK TILLVÄXT AV FÖRETAG INOM VÅRD- OCH OMSORGSSEKTORN

17. NYFÖRETAGANDET ÄR STARKT INOM VÅRD- OCH OMSORGSSEKTORN

19. KVINNORS FÖRETAGANDE ÄR STORT INOM VÅRD OCH OMSORG

22. DET FINNS STORA REGIONALA SKILLNADER

26. SVERIGE LIGGER EFTER MÅNGA EUROPEISKA LÄNDER I FRÅGA OM ANDEL PRIVAT VÅRD- OCH OMSORG

SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

Vård och omsorg är en sektor av mycket stor betydelse för samhället. Det är den största näringsgrenen inom tjänstesektorn och är även den sektor som sysselsätter flest människor; sammantaget närmare 700 000 personer.

Att utföra vård- och omsorgstjänster har under lång tid i princip varit förbehållet offentliga aktörer. Under senare år har sektorn dock successivt börjat öppnas upp för privat verksamhet och därmed ökad valfrihet för medborgarna. Det är dock alltjämt bara omkring tio procent av all offentligt finansierad vård och omsorg som inte utförs av offentlig sektor.

Olika studier visar att de flesta medborgare ser ett värde i mångfald och möjlighet att själva välja utförare av de vård- eller omsorgstjänster som man är i behov av. För att kunna erbjuda medborgarna valmöjligheter är det av central betydelse att se till att det finns en mångfald på marknaden. Utan mångfald, ingen valfrihet.

Av detta skäl är alla de små, ägarledda företagen som verkar på den svenska vård- och omsorgsmarknaden viktiga. Det handlar om företagare som driver och tar ansvar för kvaliteten i den verksamhet de bedriver, som jobbar på den lokala marknaden och som har en faktisk och social förankring i det lokala samhället. Denna rapport fokuserar på dessa, små privatägda företag och deras förutsättningar på den svenska vård- och omsorgsmarknaden. Rapporten visar att dessa små företag utgör en viktig del av sektorn. Inom den privata vård- och omsorgssektorn svarar de små företagen för hela 55 procent av den totala omsättningen och närmare hälften av totalt antal anställda.

Vård- och omsorgssektorn står inför stora utmaningar. Behovet av och efterfrågan på vård och omsorg kommer av allt att döma att växa i framtiden. För att möta dessa utmaningar måste alla goda krafter som finns inom sektorn tas till vara. Därvid kan de små privata aktörerna fylla en viktig funktion och bidra med nya idéer och nya arbetssätt som möter användarnas behov och ökar kvaliteten i verksamheten. Utvecklandet av nya, kvalitativa och innovativa verksamheter är främst till nytta för patienterna/brukarna, men i förlängningen positivt för hela samhället.

Politiska beslut som öppnat upp vård- och omsorgsmarknaden, stigande hushållsinkomster och en åldrande befolkning har skapat förutsättningar för framväxten av fler privata alternativ. Tillväxten av privata företag inom vård- och omsorgssektorn har varit kraftig under senare år. Studien visar att den privata vård- och omsorgssektorn växer snabbare än övriga sektorer av ekonomin. Detta gäller såväl sysselsättning och företagande som nyföretagande. Vi kan dock konstatera en tendens till ökad koncentration i branschen, vilket är oroväckande.

Rapporten visar att mer än 60 procent av alla företagare inom vård och omsorg är kvinnor. Detta är en mer än dubbelt så hög andel jämfört med vad som gäller i den totala ekonomin. Om man ser till de företag som drivs inom ramen för valfrihetssystemen (LOV), så är det hela 80 procent av företagen som ägs och drivs av kvinnor eller har en kvinna som VD.¹ Fortsatt öppenhet för och inslag av privata alternativ inom vård och omsorg skulle därmed med stor sannolikhet även leda till ett ökat företagande bland kvinnor.

Studien visar att de små företagen är betydelsefulla för vård- och omsorgsmarknaden även på regional och lokal nivå. I hela 19 av 21 län svarar småföretagen för mer än 60 procent av den totala omsättningen i privata vård- och omsorgsföretag. Utvecklingen har i de flesta län gått mot ökad koncentration inom den privata vård- och omsorgssektorn under åren 2005-2009. Riksnittet visar en nedgång på 4,5 procentenheter för de små vård- och omsorgsföretagen. Mest negativ utveckling ur ett småföretagsperspektiv har det varit i Örebro och Västerbotten, där de små företagens andel har minskat med hela 26,4 respektive 24,4 procentenheter. Användande av valfrihetssystem kan vara en faktor som kan bidra till att vända denna utveckling.

Eftersom små, ägarledda vård- och omsorgsföretag ofta arbetar i en eller möjligen några få kommuner, är dessa företag särskilt viktiga för tillväxt och utveckling på lokal och regional nivå. En grov beräkning visar att det skulle betyda en omsättningstillväxt på 30 miljarder kronor om samtliga regioner skulle nå upp till samma andel av marknaden för privata vård- och omsorgsföretag som Stockholms län, som ligger högst i det avseendet.

Småföretagen har under de senaste 20 åren varit Sveriges stora "jobbskapare". Fyra av fem nya jobb har under denna period skapats inom de små företagen. Inom vården är den offentliga sektorn dock alltså den stora arbetsgivaren. Av samtliga anställda inom branschen tillhör endast 17 procent den privata sektorn. Men antalet anställda inom den privata vården och omsorgen växer betydligt snabbare än i den privata sektorn som helhet.

Det finns fortfarande stort utrymme för fortsatt och utvecklade företagande inom denna sektor. Rapporten visar också att det alltså är en bra bit kvar till genomsnittet i Europa i fråga om andelen privat företagande i vård- och omsorgssektorn.

Den ovan beskrivna utvecklingen med mångfald och valfrihet är av central betydelse för att

samhället ska kunna erbjuda bra vård- och omsorg till en åldrande befolkning. En mångfald med olika sorters aktörer behövs inom den svenska vård- och omsorgssektorn, såväl offentliga som privata aktörer, såväl stora som små, såväl vinstdrivande som ideella. Vi behöver ta till vara alla goda krafter för att kunna erbjuda våra medborgare den vård och omsorg de behöver och önskar.

För att de små vård- och omsorgsföretagen ska bli fler och växa är det viktigt med bra grundförutsättningar. De viktigaste är:

Utökad användande av LOV

Lagen om valfrihetssystem (LOV) gör det möjligt för den enskilde patienten/brukaren att själv välja utförare efter sina egna behov och preferenser. Det medför att kvaliteten i de olika aktörernas verksamheter naturligt kommer i fokus i LOV-systemen. LOV skapar förutsättningar för en mångfald av aktörer och har visat sig ha positiva effekter för etablerandet av småskaliga verksamheter och verksamheter som drivs av kvinnor. En bred politisk förankring samt långsiktighet vid införande av LOV är betydelsefullt för att skapa förutsättningar för etablering av företag. Det är viktigt att värna LOV och öka dess tillämpning runt om i landet. Obligatoriskt införande av LOV inom socialtjänstområdet bör övervägas.

Rimligt kravställande och konkurrensneutrala villkor

Den faktiska tillämpningen av LOV måste ge förutsättningar för nya och småskaliga verksamheter. Kraven som ställs i LOV-systemen måste vara rimliga och relevanta. Rimligt kravställande är av vikt även för att skapa möjligheter för företagen att förverkliga sina innovativa idéer om utvecklad vård och omsorg. Även ersättningsfrågan är av stor betydelse för företagen. Det är viktigt att alla utförare, inklusive kommunens egen, får lika mycket betalt för sina insatser i LOV-systemet. För att skapa förutsättningar för detta är det mycket angeläget att säkerställa transparens i den kommunala kostnadsberäkningen.

Acceptera vinst

Vinstbegränsning för företag i välfärdssektorn skulle riskera att skapa problem särskilt för små aktörer. Många av de praktiker som driver egna företag kan då "tvingas" att ta anställning i andra koncerner i stället för att fortsätta sin egen verksamhet. Detta skulle driva på utvecklingen mot ökad koncentration. Riskkapitalbolag i internationella koncerner har stora möjligheter att slippa redovisa vinst och därmed betala skatt i Sverige. Dessa möjligheter saknar de småskaliga välfärdsföretagarna. Politiskt fastlagda nivåer för vinstuttag kommer därför att slå hårdast mot de små företagarna. Konkurrenskraften för de ägarledda företagen måste i stället förbättras.

Bättre upphandlingar

När kommuner, landsting och regioner köper externa vård- och omsorgstjänster genom offentlig upphandling (LOU) är det angeläget att de skapar förutsättningar för de nya och små företagen att delta. De två viktigaste åtgärderna är att ställa rimliga och relevanta krav i upphandlingarna och att så långt möjligt dela upp stora kontrakt så att även mer småskaliga verksamheter kan lägga anbud. Bättre uppföljning är också angeläget.

Lägre skattetryck

Lönekostnaderna är den helt dominerande kostnaden för företag inom tjänstesektorn och avgör i hög grad företagets konkurrenskraft och tillväxtpotentialer. Därför är det nödvändigt att sänka arbetsgivaravgifterna på ett sådant sätt att det gynnar de små företagen i första hand utan att skapa negativa effekter för större företag. Ett sådant sätt är att införa ett arbetsgivaravdrag. Det bör även uppmärksammas att ojämlikheter i kapital- och vinstbeskattning driver på utvecklingen mot en koncentration inom välfärdssektorn.

Flexibla arbetsmarknad

För små företag kan det vara avgörande för överlevnaden att man kan bestämma vem som ska vara kvar. Eftersom vård- och omsorgssektorn är

personalintensiv och därmed har fler anställda än 10 personer, kan man inte utnyttja undantagen i LAS (som endast gäller företag med max 10 anställda). Många personer utför också samma typ av arbetsuppgifter vilket också minskar företagets möjligheter att behålla nödvändig kompetens eftersom det knappast går att hävda arbetsbrist för en viss medarbetare. För företagaren är kombinationen av förmåga att möta kunder och kompetens en viktig framgångsfaktor. Därför är det särskilt viktigt att kompetens och inte antalet är på jobbet måste få styra vid neddragningar.

Enklare regler och smidigare tillämpning

Det regelkrångel som finns inom exempelvis skatte- och arbetsrättsområdet gäller även för företag inom vård- och omsorgssektorn. Utöver detta möter företag inom dessa branscher även administrativa utmaningar inte minst i fråga om ett detaljerat regelverk som ska efterlevas i verksamheterna, krav på tillstånd och tillsyn samt inte sällan omfattande kravställande i offentliga upphandlingar. För de små företagen är det viktigt med enkla och stabila regler, korta handläggningstider och smidig tillämpning liksom att få möjlighet till stöd och vägledning om vad som gäller.

Rimliga möjligheter till finansiering

Satsningar i privata verksamheter kommer inte av sig själva. Det krävs kapital och investeringar, vilket ofta innebär en betydande utmaning och ett stort risktagande för små, privata aktörer som sällan eller aldrig har riskkapitalbolag att luta sig mot. Därför behövs investeravdraget som är en skatterabatt för privatpersoners investeringar i små bolag. Regeringen bereder just nu en sådan reform med utgångspunkt från det förslag Företagarna tog fram förra året. Investeravdraget gör att företagaren själv eller tillsammans med familjen får en skattelättnad vid tillskott när bolaget ger ut nya aktier. Det ökar företagets ekonomiska stabilitet och därmed motståndskraften i sämre tider och kan bidra till att utveckla företagen.

INLEDNING OCH BAKGRUND

I denna rapport analyseras den privata vård- och omsorgssektorn². Framför allt visar rapporten de små företagens (0-49 anställda) stora betydelse för vård- och omsorgssektorn. Rapporten innehåller en genomgång av hur den privata delen av sektorn har utvecklats under de senaste åren i fråga om sysselsättning, företagande och nystartade företag. Vidare finns ett särskilt avsnitt om kvinnors företagande inom vård- och omsorgssektorn. Utöver detta studeras regionala skillnader vad avser de små företagens betydelse. Rapporten fångar även upp hur den svenska privata vård- och omsorgssektorn står sig relativt övriga Europa.

Underlag till rapporten är framtaget av Kreicbergs Utredning och Opinion på uppdrag av Företagarna.

Vård och omsorg är en sektor av mycket stor betydelse för samhället. Sektorn står samtidigt inför stora utmaningar. Behovet av och efterfrågan på vård och omsorg kommer av allt att döma att växa i framtiden. Såväl den demografiska som medicintekniska utvecklingen som hushållens ökade inkomster talar för detta.

För att kunna möta särskilt de ökande behoven inom den skattefinansierade vården och omsorgen krävs ökad produktivitet och effektivitet. Alla goda krafter som finns inom sektorn måste tas till vara i denna process. Därvid kan de privata aktörerna fylla en viktig funktion och kan bidra med nya idéer, nya arbetssätt som möter användarnas behov och ökar kvaliteten i verksamheten.

Vård och omsorg har sedan länge varit ett område i princip förbehållet den offentliga sektorn. Det är den största näringsgrenen inom tjänstesektorn. Det är även den sektor som sysselsätter flest människor; sammantaget närmare 700 000 personer. Politiska beslut, stigande hushållsinkomster och en äldre befolkning har skapat förutsättningar för fler privata alternativ inom vård och omsorg och valfrihet för medborgarna. Privata alternativ till den offentliga produktionen är dock fortfarande relativt ovanligt inom vård- och omsorgssektorn.

FAKTARUTA

Utvecklingen mot ökat inslag av privat företagande har skett successivt. Valfrihetsreformer har verkställts, och fått stöd, av både socialdemokratiska och borgerliga politiker. Valfrihetsidén kom konkret till uttryck under 1990-talet genom en rad reformer³, bland annat vårdgarantin, husläkarreformen, införandet av s.k. second opinion och en rekommendation från Landstingsförbundet som reglerade valfriheten på olika vårdnivåer. Utvecklingen mot utökade valmöjligheter för patienter tog sedan fart igen

i mitten av 2000-talet. I flera landsting såsom Halland, Stockholm samt Västmanland valde man att införa lokala valfrihetsmodeller inom primärvården. Den 1 januari 2009 infördes lagen (2008:962) om valfrihetssystem, LOV. Lagen gäller för kommuner och landsting när de inför valfrihetssystem för hälsovård- och socialtjänster. Från och med 1 januari 2010 är det dock obligatoriskt för landstingen att införa ett vårdvalssystem i primärvården.

Utvecklingen med ökat inslag av privat företagande och valfrihet har delvis förändrat strukturen inom vård- och omsorgssektorn. Men trots att antalet företag har ökat, och idag sysselsätter cirka 130 000 av närmare 700 000 sysselsatta inom branschen, så är det bara omkring tio procent av all offentligt finansierad vård och omsorg som utförs av andra aktörer än offentlig sektor⁴. En klar majoritet av produktionen av vård och omsorg utförs således fortfarande i offentlig regi.

Olika studier visar att de flesta medborgare ser ett värde i mångfald och möjlighet att själva välja utförare av de vård- eller omsorgstjänster som man är i behov av. En rapport från

Socialstyrelsen⁵ visar att de allra flesta medborgare uppskattar valfrihet och vill ha möjligheter att välja. Den allmänna inställningen är att valmöjligheterna skapar en känsla av frihet att själva bestämma. Enligt studien har enskilda medborgares ställning stärkts genom möjligheten att byta utförare. Demoskops undersökning⁶ i april 2012 visar att allmänheten nu förutsätter att det finns en möjlighet att välja utförare inom välfärden. En klar majoritet av medborgarna (85 procent) anser att de äldre själva eller deras anhöriga bör få välja äldreboende. Undersökningen visar även att en majoritet av medborgarna vill utöka möjligheterna att välja utförare inom specialistvård (56 procent) och äldreboende (58 procent).

³) Vårdanalys rapport Effekter av valfrihet inom hälso- och sjukvård – en kartläggning av kunskapsläget (2012:2). ⁴) Differensen mellan de 17 procent som de privata företagen har av antalet sysselsatta och de 10 procent som de privata företagen utför av den offentligt finansierade vården och omsorgen kan rimligen hänföras till sådan vård- och omsorgsverksamhet som privata företag bedriver inom områden som inte är offentligt finansierade. ⁵) Socialstyrelsens rapport "Valfrihetssystem ur ett befolkning- och patientperspektiv" (2012) ⁶) Undersökningen genomfördes på uppdrag av Timbro. 1 004 personer svarade.

FAKTARUTA

Lagen om valfrihetssystem (LOV)

Ett viktigt politiskt beslut har varit införandet av lagen om valfrihetssystem (LOV)⁷, som trädde i kraft den 1 januari 2009. LOV gäller för kommuner och landsting när de inför valfrihetssystem för hälsovård- och socialtjänster. Det är frivilligt för kommuner att införa valfrihetssystem men obligatoriskt för landstingen inom primärvården. LOV reglerar vad som ska gälla när upphandlande myndigheter konkurrensutsätter delar av sin verksamhet genom att överlåta till patienten/brukaren att välja

utförare bland leverantörer i ett valfrihetssystem. För att en aktör ska få etablera sig inom ett valfrihetssystem måste aktören uppfylla de av kommunen/landstinget uppställda kraven. Lika ersättning ska utgå till alla utförare som utför samma typ av tjänst. Ersättning betalas ut till utförarna baserat på hur många patienter/brukare som väljer just dem. Valfrihetssystemen ska präglas av konkurrensneutralitet mellan utförarna. Konkurrensverket är tillsynsmyndighet för LOV.

Regeringen har infört ett system där kommuner kan söka stimulansbidrag för att förbereda och utveckla valfrihetssystem enligt LOV. Stimulansbidragen administreras av Socialstyrelsen.

I oktober 2012 hade 129 kommuner infört LOV samtidigt som ytterligare 42 kommuner hade fattat beslut om att införa LOV. Vidare pågick utredning om eventuellt införande i 55 kommuner. 36 kommuner hade inte ansökt om stimulansbidrag för att förbereda och utveckla valfrihetssystem enligt LOV. Endast 28 kommuner, det vill säga tio procent, av landets kommuner hade fattat beslut om att inte införa LOV.⁸

Det är vanligast att kommuner inför LOV i fråga om olika former av hemtjänst. Även andra tjänster förekommer dock i LOV-systemen varav exempelvis kan nämnas äldreomsorg, ledsagning, olika former av LSS-boenden samt matdistribution.

Jämfört med konkurrensutsättning genom traditionell offentlig upphandling ger LOV bättre förutsättningar att skapa en mångfald av aktörer. En offentlig upphandling (LOU) kan för många små företag vara svårt och komplicerat att gå igenom. Vidare är det normalt bara ett företag som vinner upphandlingen och därmed har möjlighet att bedriva verksamhet. Ett införande av LOV möjliggör mångfald och kan underlätta framför allt för de mindre företagen att komma in på marknaden, men också för brukarna som om de är nöjda kan ha kvar samma företag i många år.

I dag finns omkring 8 500 små privata vård- och omsorgsföretag som bedriver sin verksamhet i aktieföretag. Dessa har omkring 130 000 anställda. Till detta kommer de företag som bedriver sin verksamhet i enskild firma. De små företagen drivs av ett entreprenöriellt tänkande där viljan att utveckla idéer och förbättra verksamheten är stark. Om rätt förutsättningar ges kan de starkt bidra till en förbättrad och kvalitativ vård och omsorg.

SMÅFÖRETAGEN INOM VÅRD OCH OMSORG HAR STOR BETYDELSE

– Men koncentrationen i sektorn ökar

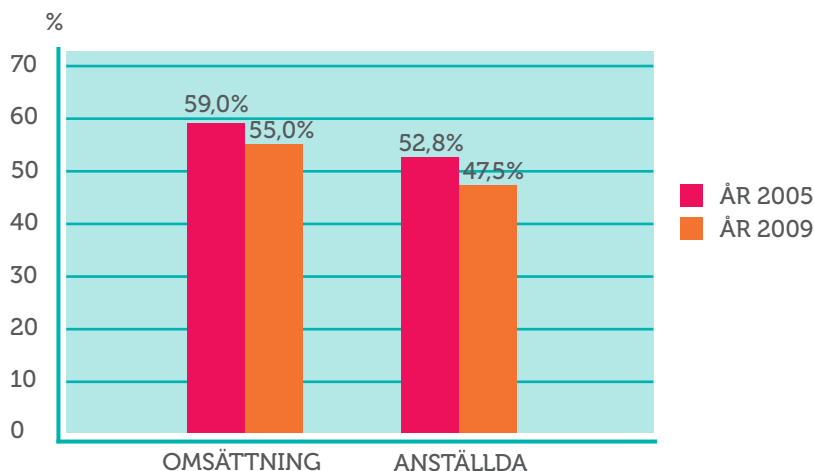
De små, ägarledda företagen på den svenska vård- och omsorgsmarknaden jobbar på den lokala marknaden och har en faktisk och social förankring i det lokala samhället. De driver och tar ansvar för kvaliteten i den verksamhet de bedriver. Det handlar om företag som drivs av entreprenörer med en vilja att förverkliga sina olika idéer om utveckling av verksamheten. De har drivkraften att skapa sina egna nischer och på så

sätt erbjuda kvalitativ och förbättrad välfärd åt medborgarna.

Samtidigt syns dock en tydlig tendens mot ökad koncentration inom vård- och omsorgssektorn. De små företagens andel av den privata vård och omsorgssektorn har minskat såväl i fråga om omsättning (från 59 till 55 procent) och sysselsättning (från 53 till 47 procent) mellan åren 2005 och 2009 (se diagram 1).

Diagram 1.

SMÅFÖRETAGENS ANDEL AV DEN PRIVATA VÅRD- OCH OMSORGSEKTORN

KÄLLA: SCB, FÖRETAGENS EKONOMI.

En bidragande orsak till minskningen av andelen småföretag kan rimligen vara att en del företag som klassades som små år 2005 har vuxit i storleksklass under mätperioden. Även förklaringsfaktorer som att större företag kan nå ekonomiska fördelar tack vare sin storlek kan dock sannolikt spela in i de små företagens relativa tillbakagång.

Den faktiska utformningen av offentliga upphandlingar och valfrihetssystem är av stor betydelse för de små företagens möjligheter att verka. Små företag är beroende av rimligt kravställande, rimliga villkor och kontrakt som inte är alltför storskaliga. Detta gäller i synnerhet mindre vård- och omsorgsföretag, som verkar i en bransch som är helt beroende av den offentliga marknaden. I fråga om valfrihetssystemen kan det även handla

om att ersättningarna inom systemen i praktiken inte har en konkurrensneutral utformning mellan de privata aktörerna och kommunens/landstingets egen verksamhet. Ersättningsnivåerna är inte sällan satta så lågt att det är svårt för nya och mindre aktörer att långsiktigt överleva. Det är viktigt att ersättningarna även gäller i förhållande till kommunens/landstingets egenregiverksamhet, utan ekonomiska tillskott. Konkurrensverket har uppmärksammat brister i detta avseende i en del valfrihetssystem.⁹

Trots ökad koncentration kan man ändå konstatera att småföretagen utgör en mycket viktig del av den privata vård- och omsorgssektorn. Såväl småföretagens andel av omsättning som antal anställda inom vård- och omsorgsbranschen ligger över den nivå som gäller för den totala ekonomin.

STARK SYSSELSÄTTNINGSTILLVÄXT I PRIVATA VÅRD- OCH OMSORGSFÖRETAG

År 2010 fanns det enligt SCB omkring 2,5 miljoner anställda personer inom den privata sektorn. Endast fem procent av de privat anställda, motsvarande ungefär 130 000 personer, arbetade dock inom vård- eller omsorgssektorn. Att arbete inom vård- och omsorgssektorn till mycket stor del utförs av kommuner och landsting är därmed tydligt. Tillväxttakten i fråga om antal anställda

för vård- och omsorgsföretagen är dock klart högre än inom den övriga ekonomin. I den privata sektorn som helhet har antalet anställda ökat med knappt tio procent sedan millenniets början. Motsvarande tillväxt för antalet anställda inom den privata vården och omsorgen är hela 85 procent.

Diagram 2.

UTVECKLING AV ANTAL ANSTÄLLDA, PRIVAT SEKTOR. ÅR 2000 = 100

Diagrammet visar utvecklingen av antalet anställda i den privata sektorn från 2000 till 2010. Y-axeln visar antalet anställda i procent av år 2000 (100), och x-axeln visar åren. Två serier visas: 'VÅRD/OMSORG/ PRIVAT SEKTOR' (röd linje) och 'TOTALT PRIVAT SEKTOR' (orange linje).

ÅR	VÅRD/OMSORG/ PRIVAT SEKTOR	TOTALT PRIVAT SEKTOR
2000	100	100
2001	105	100
2002	120	100
2003	125	98
2004	110	98
2005	120	100
2006	135	102
2007	140	105
2008	160	108
2009	175	108
2010	185	108

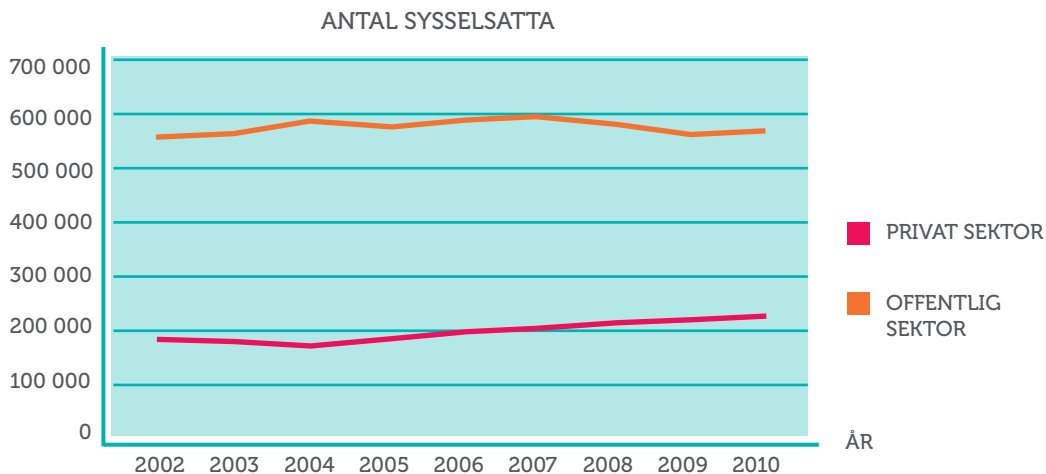
KÄLLA: SCB, FÖRETAGSDATABASEN.

En del av denna ökning är en följd av att anställda inom offentlig sektor efter öppnandet för privata aktörer har fått möjlighet att gå över till privata företag eller att starta egen verksamhet.

En bidragande orsak är sannolikt även ökad efterfrågan på vård och omsorg, inte minst till följd av en åldrande befolkning med allt högre krav på vård och omsorg.

11

Diagram 3.
ANTAL SYSSELSATTA I OFFENTLIGT RESPEKTIVE PRIVAT DRIVEN VÅRD- OCH
OMSORG 2002-2010

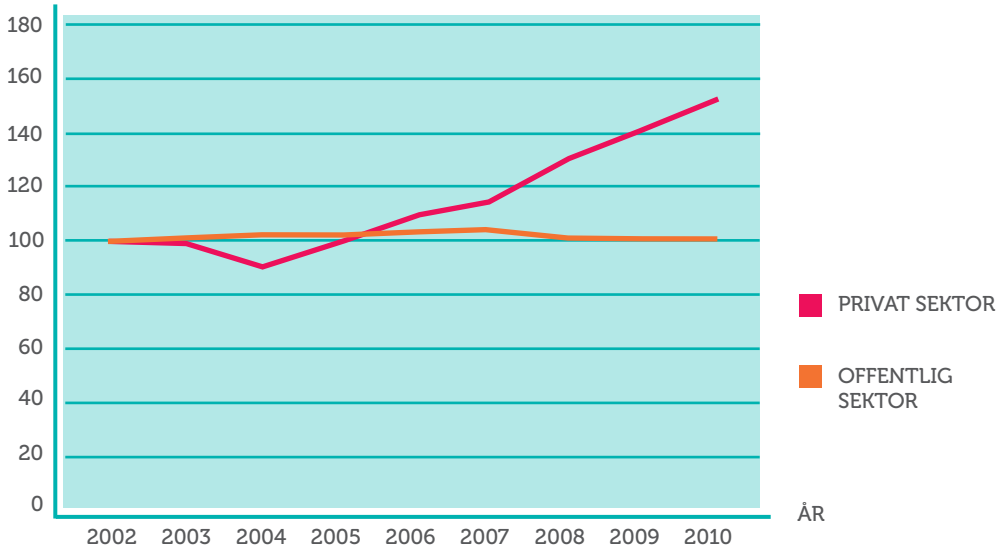
KÄLLA: SCB, EGNA BERÄKNINGAR

Vård- och omsorgssektorn sysselsätter totalt närmare 700 000 personer. De flesta av dessa personer arbetar inom offentlig sektor. (Se diagram 3)

Sysselsättningen inom den privata sektorn har dock ökat stadigt under en rad år, medan den offentliga sektorn har gått ned något under senare år. Valfrihetsreformen och andra reformer som öppnat upp sektorn för privata aktörer har bidragit till denna händelseutveckling.

Diagram 4.
ANTAL SYSSELSATTA I OFFENTLIGT RESPEKTIVE PRIVAT DRIVEN VÅRD- OCH
OMSORG 2002-2010 (INDEX ÅR 2002)

ANTAL SYSSELSATTA - INDEX 2002

KÄLLA: SCB, EGNA BERÄKNINGAR

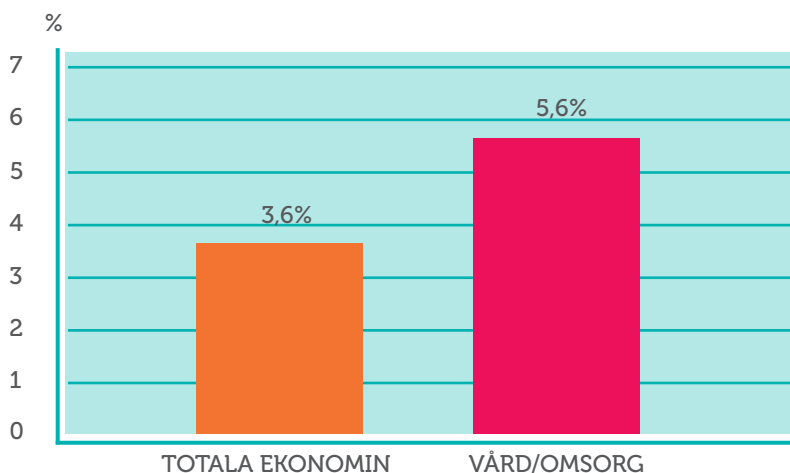
Av **samtliga anställda** inom vård- och omsorgssektorn arbetar endast 17 procent i privat sektor. År 2002 var motsvarande andel 13 procent, så tillväxten har varit betydande under senare år. I denna utveckling spelar de mindre företagen en viktig roll.

STARK TILLVÄXT AV FÖRETAG INOM VÅRD- OCH OMSORGSSEKTORN

Företagande inom vård och omsorg är fortfarande relativt ovanligt. Men större möjligheter för och efterfrågan på privata alternativ skapar förutsättningar för fler nya, små ägarledda företag inom denna sektor.

Hur många är det då som klassas som företagare¹⁰ inom vård- och omsorgssektorn?¹¹ På grund av förändringar av näringsgrensindelningen i SCB-statistiken är det endast möjligt att göra jämförelser som går tillbaka till år 2008. Under 2008-2010 har antalet företagare inom vård och omsorg vuxit snabbare än vad som uppmätts i den totala ekonomin. I ett större sammanhang kan dock noteras att av Sveriges drygt 400 000 företagare tillhör mindre än fyra procent vård- och omsorgssektorn.

Diagram 5.
TILLVÄXT AV ANTAL FÖRETAGARE INOM VÅRD- OCH OMSORGSSEKTORN.
ÅR 2008-2010

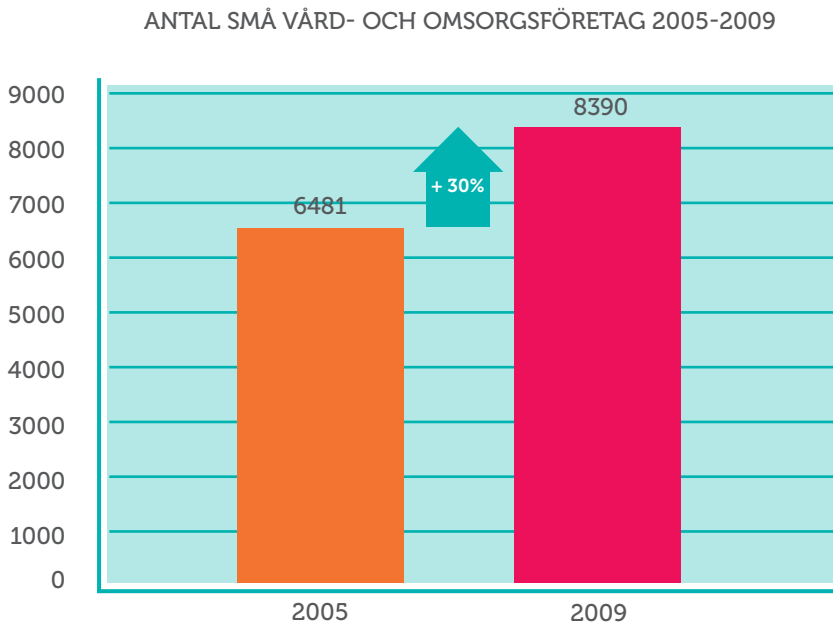

KÄLLA: SCB, RAMS

¹⁰ Med företagare avses här personer vars huvudsakliga förvärvsinkomst kommer från företagandet och inte från anställning. ¹¹ Den statistik som finns över företagande inom vård och omsorg är ganska bristfälligt, vilket kan hänga ihop med att branschen är tämligen ny. Det finns därför inte lika mycket statistik som för traditionell, tillverkande industri. För att försöka ge en så bred bild som möjligt har vi därför använt statistik avseende såväl

Även antalet små företag inom vård- och omsorgssektorn har vuxit markant under senare år. Under perioden 2005-2009 har antalet små företag (1-49 anställda) som verkar i form av aktieföretag vuxit med hela 29,5 procent.

Diagram 6.
TILLVÄXT AV ANTAL AKTIEBOLAGSREGISTRERADE FÖRETAG INOM VÅRD- OCH OMSORGSSEKTORN (1-49 ANSTÄLLDA), ÅR 2005-2009

KÄLLA: SCB, FÖRETAGENS EKONOMI.

Vård- och omsorgsbehoven finns i hela landet. Frågan är hur utbrett det privata företaget inom vård- och omsorgssektorn är i landet. Vår studie visar att Stockholms län har flest företag per invånare och att Jönköpings län har minst antal företag. Det kan noteras att det i båda dessa län har införts valfrihetssystem, utöver det som gäller obligatoriskt för primärvård.

Tabell 1.
ANTAL FÖRETAGARE (INKLUSIVE TANDLÄKARE/TANDHYGIENISTER) INOM
VÅRD OCH OMSORG

Län	Vård och omsorg	Per 10 000 inv
Stockholms län	5788	28,2
Gotlands län	109	19,0
Uppsala län	593	17,7
Skåne län	2078	16,7
Jämtlands län	208	16,4
Västmanlands län	412	16,3
Hallands län	474	15,8
Södermanlands län	418	15,4
Östergötlands län	593	13,8
Västra Götalands län	2140	13,5
Dalarnas län	375	13,5
Gävleborgs län	369	13,3
Örebro län	358	12,8
Kronobergs län	226	12,3
Kalmar län	280	12,0
Norrbottnens län	276	11,1
Värmlands län	295	10,8
Blekinge län	165	10,8
Västerbottens län	271	10,5
Västernorrlands län	241	9,9
Jönköpings län	309	9,2
Riket	15978	17,0

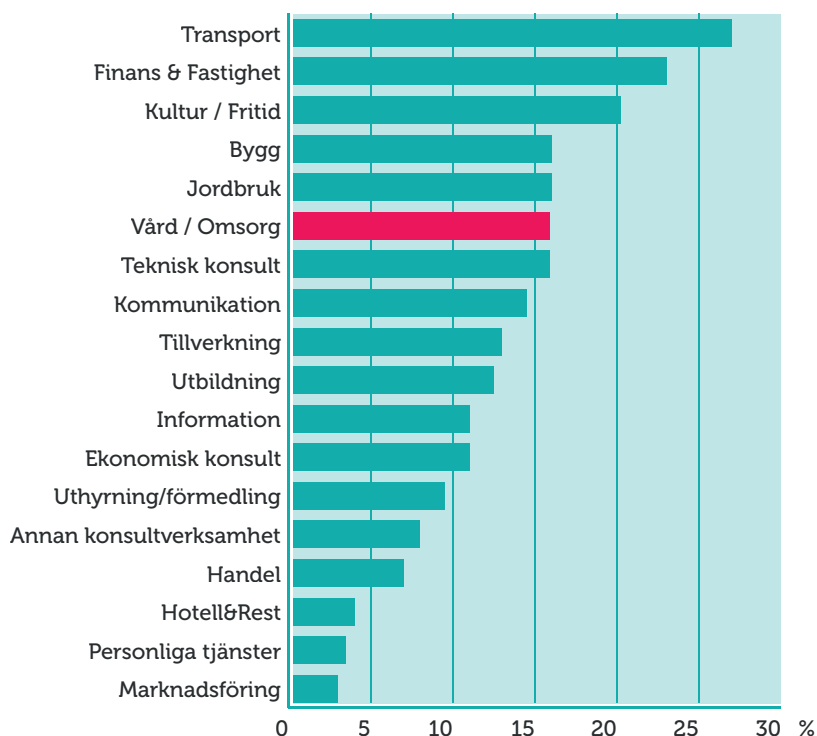
KÄLLA: RAMS, SCB, 2010

NYFÖRETAGANDET ÄR STARKT INOM VÅRD- OCH OMSORGSSEKTORN

Under år 2010 startades knappt 2 500 nya företag inom vård och omsorg, vilket är en ökning med cirka 15 procent jämfört med året tidigare. Detta tyder på att införandet av valfrihetssystemen har gett resultat i form av ett högre nyföretagande. Som en jämförelse ökade det totala nyföretagandet med 12 procent under samma år. Även när det gäller nyföretagandet växer således vård- och omsorgsbranschen snabbare än den totala ekonomin.

Diagram 7.
TILLVÄXT AV ANTAL NYSTARTADE FÖRETAG. ÅR 2010

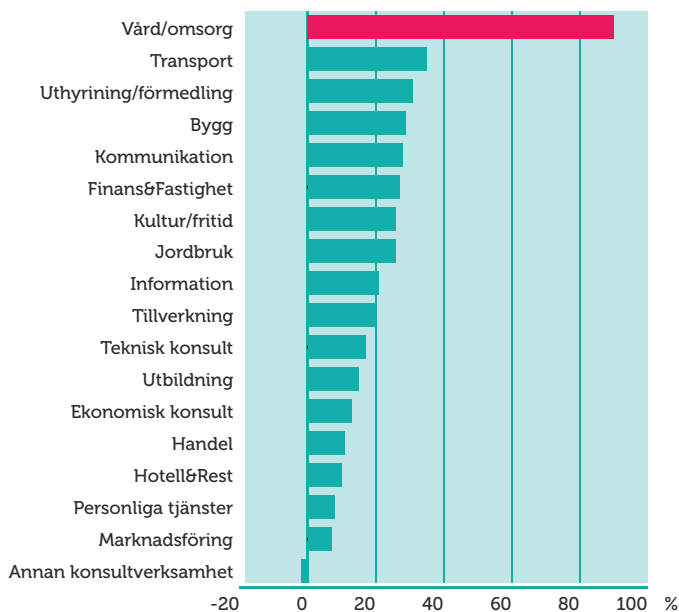

KÄLLA: NYFÖRETAGANDET I SVERIGE 2010, TILLVÄXTANALYS

Antalet företag inom vård och omsorg ökade som sagt med cirka 15 procent under 2010. Men sysselsättningen i de nystartade företagen ökade med i snitt hela 75 procent under samma tidsperiod. Sysselsättningen inom branschens nystartade företag ökade således fem gånger snabbare än vad själva nyföretagandet gjorde under motsvarande tidsperiod. (Se diagram 8).

Diagram 8.

ANTAL SYSSELSATTA PERSONER I NYSTARTADE FÖRETAG. ÅR 2010 JÄMFÖRT MED 2009.

KÄLLA: NYFÖRETAGANDET I SVERIGE 2010, TILLVÄXTANALYS

De nystartade vård- och omsorgsföretagen stod för knappt 4 procent av det totala nyföretagandet. Sammantaget skapade dessa cirka 2 500 nya företag knappt 7 200 nya arbetstillfällen under år 2010. Detta motsvarar mer än 6 procent av samtliga jobb som skapades inom de nya företagen totalt sett. Ingen annan bransch kan uppvisa en högre tillväxttakt av antalet nya arbetstillfällen.

Den snabba tillväxten i vård- och omsorgssektorn bekräftas också i Småföretagsbarometern (som avser företag med 1-49 anställda) från senhösten 2012.¹² Vård- och omsorgssektorn är den bransch som redovisar det bästa konjunkturläget.

Det är även en av de få branscher där situationen förstärkts sedan vårens mätning, trots den allmänna avmattningen i eurokrisens spår. De små vård- och omsorgsföretagens förväntningar inför kommande år pekar på en fortsatt snabb tillväxt – dessa företag är fortsatt de mest optimistiska företagen i landet. Den snabba tillväxten märks även i att andelen företag inom vård- och omsorgssektorn som redovisar svårigheter att få tag på arbetskraft ökat kraftigt. I undersökningen påtalade vart femte företag inom denna sektor brist på arbetskraft, vilket är mer än en fördubbling jämfört med motsvarande undersökning under våren 2012.

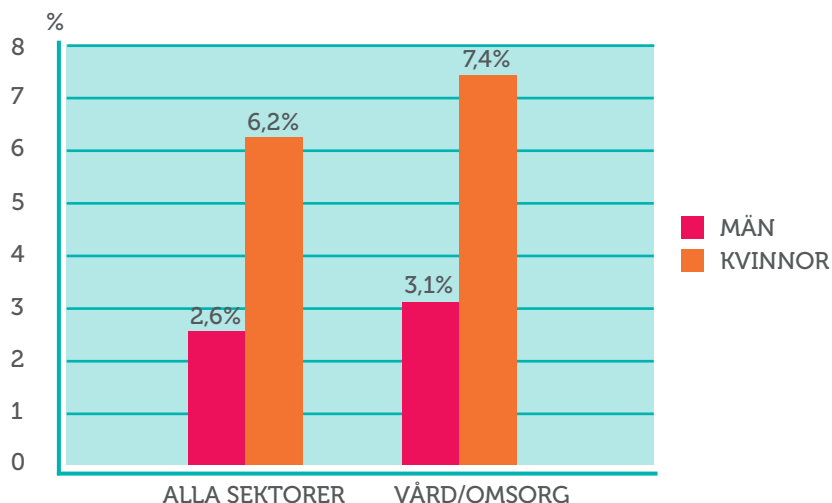
KVINNORS FÖRETAGANDE ÄR STORT INOM VÅRD OCH OMSORG

En viktig orsak till det allmänt svaga företagandet i Sverige relativt övriga Europa är att kvinnornas företagande är lågt. Enligt statistik från Eurostat är 26,7 procent av Sveriges företagare mellan 15 och 74 år kvinnor, och andelen ökar mycket långsamt. EU-genomsnittet är 30,7 procent, och endast fyra länder har en lägre andel kvinnor bland företagarna än Sverige: Makedonien, Irland, Malta och Turkiet. Bland jämförbara länder uppvisar alla en högre andel kvinnor: Schweiz med 35,8 procent kvinnor, Nederländerna med 33,8 procent, Finland med 31,7 procent och Danmark med 27,2 procent.

En bidragande anledning till det svaga företagandet hos kvinnorna är det allmänt svaga företagandet inom just vården och omsorgen som påtalades i föregående avsnitt. Inom vård och omsorg fanns år 2010 närmare 700 000 anställda personer.¹³ Av dessa var hela 83 procent kvinnor.

Många kvinnor väljer att starta egna företag inom just vård- och omsorgssektorn. Tillväxten av kvinnliga företagare inom denna sektor är kraftigare än vad som gäller om man tittar på näringslivet i sin helhet. Vidare kan vi konstatera att inom just vård- och omsorgssektorn växer kvinnors företagande växer snabbare än mäns företagande. (Se diagram 9).

Diagram 9.
TILLVÄXT AV ANTAL FÖRETAGARE, UPPDELAT PÅ KÖN. ÅR 2008-2010

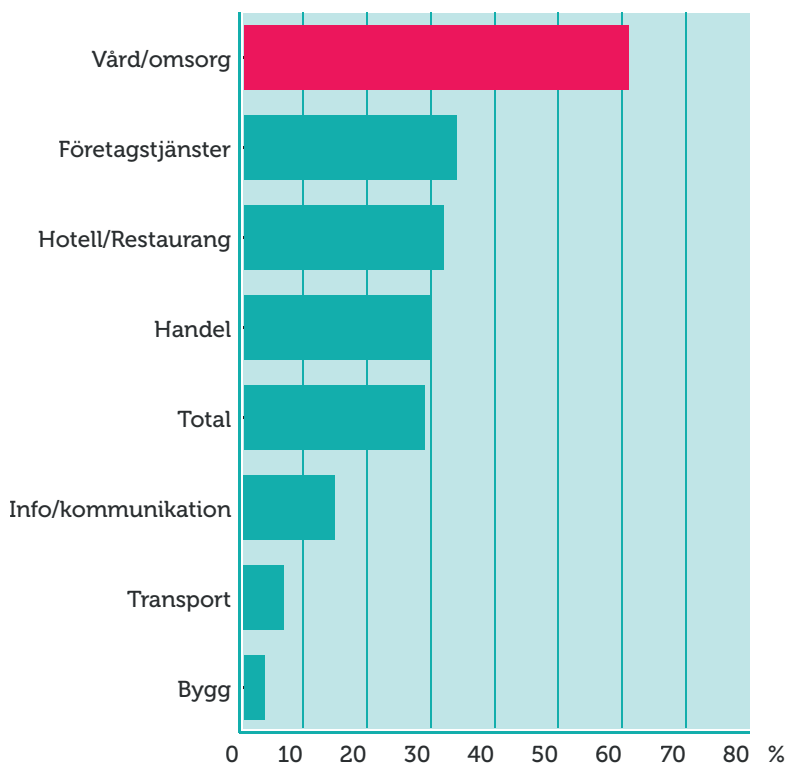
KÄLLA: SCB, RAMS

Av de personer som driver företag inom vård och omsorg är mer än 60 procent kvinnor, vilket är en mer än dubbelt så hög andel jämfört med vad som gäller i den totala ekonomin. (Se diagram 10). Om man ser till de företag som drivs inom ramen för valfrihetssystemen (LOV), så är det hela 80 procent av företagen inom LOV-systemet ägs och drivs av kvinnor eller har en kvinna som VD.¹⁴

Att öppna upp för fler privata alternativ inom vård och omsorg skulle inte bara öka konkurrensen och ge oss alla som brukare och patienter större valmöjligheter. Det skulle med stor sannolikhet även leda till ett större inslag av företagande bland kvinnorna.

Diagram 10.

KVINNORS ANDEL AV FÖRETAGANDET I UTVALDA BRANSCHER. ÅR 2010.

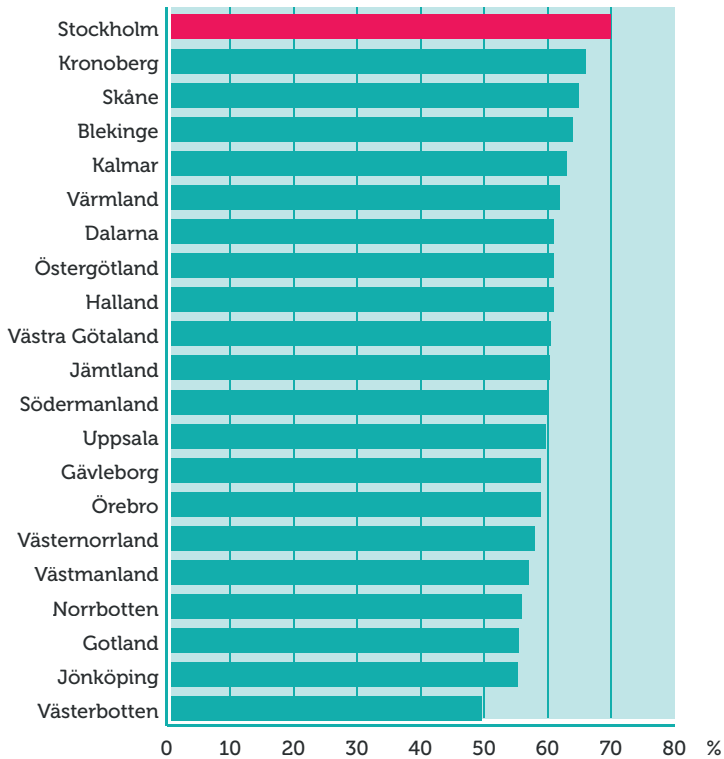

KÄLLA: SCB, RAMS

Hur ser då kvinnornas företagande inom vård och omsorgssektorn ut ur ett regionalt perspektiv?

Vår studie visar att i princip alla län har kvinnorna störst andel av företagen inom vård- och omsorgssektorn. Det finns regionala skillnader, men att de är förhållandevis begränsade. Högst ligger Stockholms län med en andel om 70 procent. De flesta regioner ligger samlade i ett spann runt 60-procentstrecket. Lägst andel kvinnoföretagande inom denna sektor har Västerbotten som redovisar en andel om 50 procent. (Se diagram 11).

Diagram 11.
ANDEL KVINNOFÖRETAGARE INOM VÅRD/OMSORGSSEKTORN

KÄLLA: SCB, RAMS

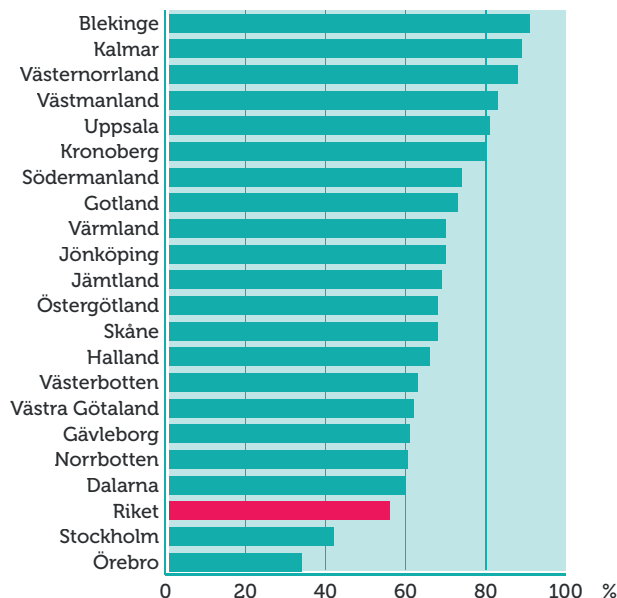
DET FINNS STORA REGIONALA SKILLNADER

Vår studie visar att privat vård och omsorg i Sverige i hög utsträckning bedrivs av de mindre företagen. I hela 19 av 21 län svarar småföretagen för mer än 60 procent av den totala omsättningen avseende privata vård- och omsorgsföretag.

Det är tydligt att rikssnittet när det gäller småföretagens andel av omsättningen är starkt influerat av Stockholms län. Förutom Stockholm

är det bara i Örebro län som småföretagen svarar för en mindre andel av den totala omsättningen. I alla andra län har småföretagen en betydligt starkare ställning på den regionala vård- och omsorgsmarknaden. I Blekinge län står de mindre företagen för mer än 90 procent av den privata vård- och omsorgssektorn. Medianvärdet är i detta avseende så högt som 68 procent (Jämtland).

Diagram 12.
DE SMÅ FÖRETAGENS ANDEL AV OMSÄTTNINGEN INOM DEN TOTALA PRIVATA VÅRD/OMSORGSSEKTORN. ÅR 2009

KÄLLA: SCB, FÖRETAGENS EKONOMI.

Intressant i sammanhanget är dock att studera utvecklingen över tiden i fråga om de små företagens andel av den totala privata vård- och omsorgssektorn. Stora regionala skillnader finns i detta avseende om man jämför utvecklingen mellan åren 2005 och 2009, (se tabell 2). Utvecklingen har i de flesta län gått mot ökad koncentration inom den privata vård- och omsorgssektorn under denna period. Riksnittet visar en nedgång på 4,5 procentenheter för de små vård- och omsorgsföretagen.

Mest negativ utveckling ur ett småföretagsperspektiv har det varit i Örebro och Västerbotten, där de små företagens andel har minskat med hela 26,4 respektive 24, 4 procentenheter. Även i Norrbotten, Uppsala, Gävleborg och Jönköping syns dock en tydlig nedgång i de små företagens andelar. De små ägarledda företagens andel har således tydligt minskat i dessa län. En ljusare utveckling för de små vård- och omsorgsföretagen kan man dock se i Värmland, där de små företagens andel har ökat med drygt 10 procentenheter.

Tabell 2.
UTVECKLINGEN REGIONALT AVS DE SMÅ FÖRETAGENS ANDEL AV DEN TOTALA OMSÄTTNINGEN INOM DEN PRIVATA VÅRD-/OMSORGSSEKTORN. ÅR 2005-2009

Region	1-49 andel av totala 2005	1-49 andel av totala 2009	Förändring av andelen från 2005 till 2009
Värmland	60,3%	70,6	10,3%
Gotland	66,2%	72,9%	6,7%
Kronoberg	73,6%	72,9%	6,3%
Dalarna	57,5%	60,6%	3,1%
Kalmar	85,8%	88,1%	2,4%
Blekinge	90,6%	91,9%	1,3%
Halland	67,2%	66,2%	-1,0%
Västmanland	85,3%	84,2%	-1,1%
Västra Götaland	66,1%	63,4%	-2,7%
Stockholm	45,7%	43,0%	-2,8%
Östergötland	70,7%	67,4%	-3,3%
Skåne	71,4%	67,2%	-4,2%
Södermanland	78,7%	74,4%	-4,3%
Västernorrland	92,9%	87,7%	-5,2%
Jämtland	76,4%	68,1%	-8,4%
Jönköping	80,3%	70,2%	-10,1%
Gävleborg	75,6%	61,7%	-13,9%
Uppsala	96,3%	81,8%	-14,5%
Norrbotten	76,9%	61,4%	-15,5%
Västerbotten	88,3%	64,0%	-24,4%
Örebro	60,7%	34,4%	-26,4%
Riket	60,0%	55,5%	-4,5%

KÄLLA: SCB, FÖRETAGENS EKONOMI.

Det kan noteras att ovanstående diagram endast beskriver en del av småföretagens delaktighet på den regionala vård- och omsorgsmarknaden. Siffrorna säger till exempel ingenting om hur stor den totala privata marknaden är i regionerna. En hög andel småföretag behöver ju inte betyda så mycket om det visar sig att den regionala privata vårdmarknaden i absoluta tal samtidigt är relativt liten.

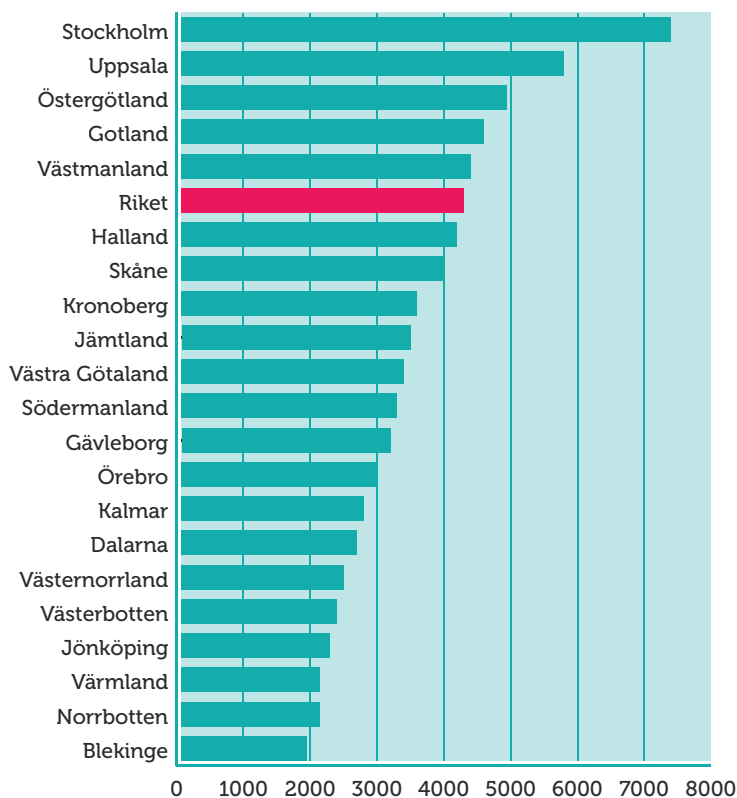
En studie av småföretagens omsättning per invånare ger en annan bild (se diagrammet nedan). Mätt på detta sätt har Stockholm läns småföretag den högsta omsättningen på den privata vård- och omsorgsmarknaden. Anledningen är att den

privata marknaden är så pass mycket större i Stockholm än i övriga regioner, även om man tar hänsyn till skillnader i befolkningsstorlek.

Precis tvärtom ser det ut i Blekinge län. Där har småföretagen visserligen en stor del av marknaden, men marknaden är i sin tur den minsta i hela landet i förhållande till befolkningen.

Resultatet antyder att det finns stort utrymme för landets småföretag att växa i. Skulle den totala privata vård- och omsorgsmarknaden nå upp till den nivå per invånare som råder i Stockholms län skulle det betyda en omsättningsökning hos småföretagen med närmare 30 miljarder kronor.

Diagram 13.
DE SMÅ VÅRD- OCH OMSORGSFÖRETAGENS OMSÄTTNING PER INVÅNARE I KRONOR. ÅR 2009

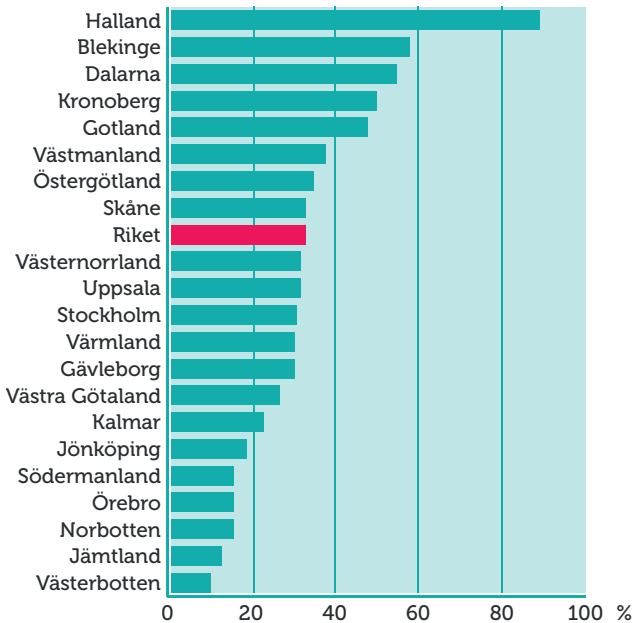

KÄLLA: SCB, FÖRETAGENS EKONOMI.

Vi har tidigare kunnat konstatera att den privata vård- och omsorgssektorn vuxit relativt den totala ekonomin. Såväl sysselsättning och företagande som nyföretagande har vuxit snabbare inom vården och omsorgen. Med tanke på tillväxten är det inte förvånande att småföretagen under de senaste åren även haft en hög omsättningstillväxt. (Se diagram 14).

Diagram 14.
TILLVÄXT AV DE SMÅ VÅRD- OCH OMSORGSFÖRETAGENS
OMSÄTTNING PER INVÅNARE. 2005-2009

KÄLLA: SCB, FÖRETAGENS EKONOMI.

De små vård- och omsorgsföretagens omsättning har vuxit med mer än 10 miljarder kronor mellan 2005 och 2009, vilket motsvarar en tillväxttakt på mer än 30 procent. Relativt sett har omsättningsökningen varit kraftigast i Hallands län, där omsättningen ökat med nästan 90 procent. Även Blekinge, Dalarna och Kronoberg kan uppvisa en tillväxttakt som överstiger 50 procent under mätperioden. Stockholms län uppvisar

också en god tillväxt med tanke på att den privata vård- och omsorgssektorn redan ligger på en relativt hög nivå.

Däremot verkar de små företagen i flera Norrlandslän omsättningsmässigt tappa mark relativt riket som helhet. I såväl Norrbotten, Jämtland som Västerbotten har småföretagens omsättning vuxit hälften så mycket som i riket som helhet.

SVERIGE LIGGER EFTER MÅNGA EUROPEISKA

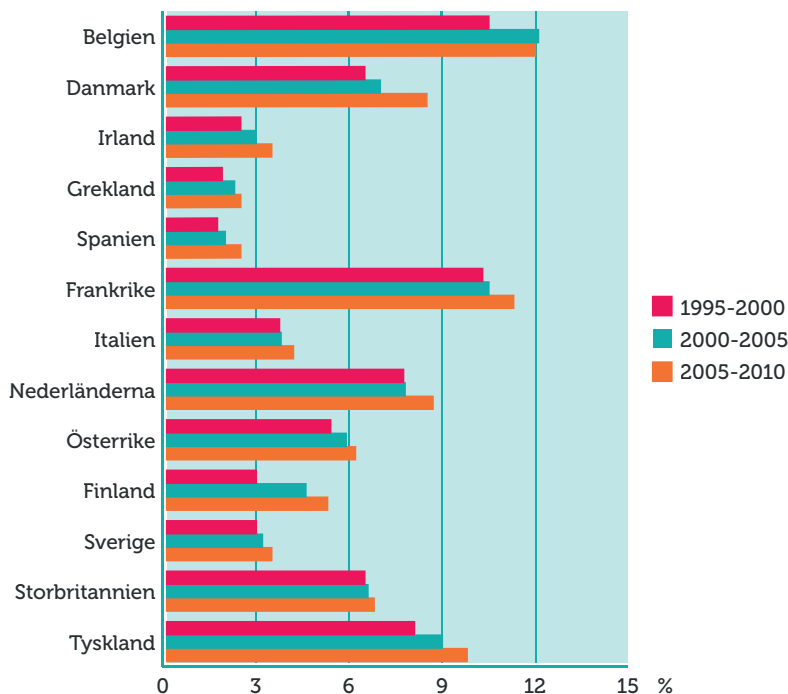
LÄNDER I FRÅGA OM ANDEL PRIVAT VÅRD- OCH OMSORG

Sverige har en betydligt lägre andel företagande inom vård- och omsorgssektorn än många andra länder. Av Sveriges företagare tillhör endast 3,7 procent vård- och omsorgssektorn, vilket är avsevärt lägre än många andra nordeuropeiska länder. I länder som Belgien och Frankrike ligger andelen en bra bit över 10 procent.

Andelen företagare i de europeiska länderna har ständigt ökat sedan år 1995 (se nedan diagram).

Diagram 15.

GENOMSnitt AV ANDEL VÅRD- OCH OMSORGSFÖRETAGARE. FEMÅRSPERIODER

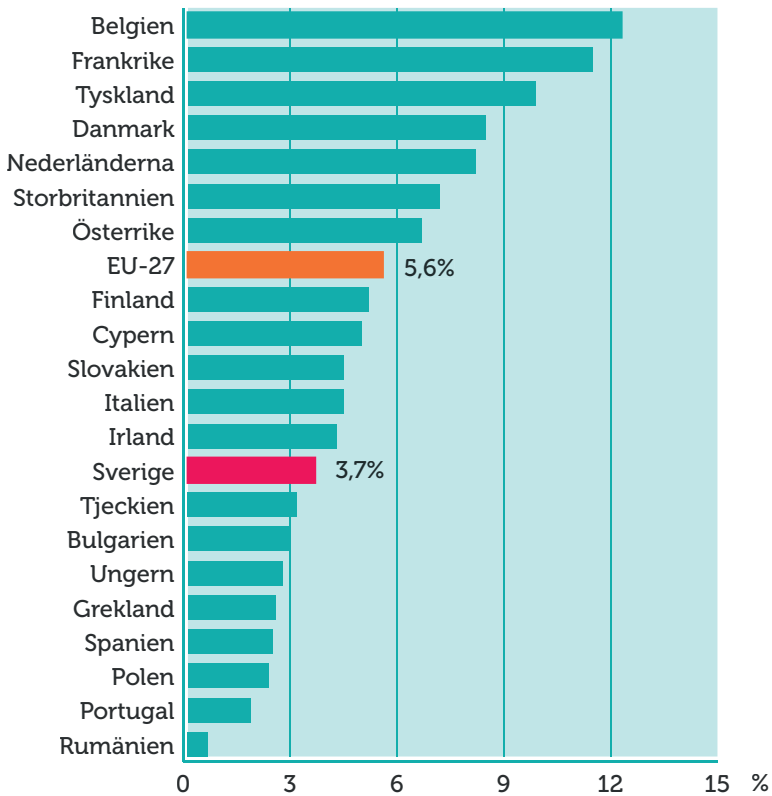
KÄLLA: EUROSTAT, LFS.

Den pågående ökningen av privat företagande inom den svenska vård- och omsorgssektorn har alltså en bra bit kvar innan den når det europeiska genomsnittet.

Även det totala företagandet i Sverige är klart lägre än genomsnittet i Europa. Det medför att det privata företagandet i den svenska vård- och omsorgssektorn snarare över- än underskattas i nedanstående diagram som visar vård- och omsorgssektorns andel av det nationella företagandet.

Diagram 16.

VÅRD- OCH OMSORGSSEKTORNS ANDEL AV DET NATIONELLA FÖRETAGANDET. ÅR 2010

KÄLLA: EUROSTAT, LFS.

Om det generella företagandet i Sverige skulle nå upp till Europas genomsnitt samtidigt som vård- och omsorgssektorns andel också nådde detta genomsnitt skulle det betyda närmare en fördubbling av andelen privat företagande inom vård- och omsorgsbranschen i Sverige. Detta skulle innebära en ökning från dagens nivå på 18 000 till 34 000. Jämfört med Europasnittet skulle det därmed finnas gott om utrymme för den privata sektorn att fortsätta växa.

Om Företagarna

Företagarna är Sveriges största företagarorganisation. Vår uppgift är att skapa bättre förutsättningar för företagande i Sverige. Vi företräder 75 000 företagare, vilket ger oss stor möjlighet att påverka och driva opinion för ett bättre företagarklimat. Dessutom erbjuder vi våra medlemmar unika medlemsförmåner. Företagarna är en medlemsägd, medlemsstyrd och partipolitiskt obunden intresseorganisation. Vi finns över hela landet med 20 regionkontor och 261 lokala nätverk och mötesplatser.

företagarna

Huvudkontor: Företagarna, 106 67 Stockholm. Telefon 08 - 406 17 00. info@foretagarna.se
www.foretagarna.se